

JOSINE WARNIER
Konijnengedragdeskundige

Wat zegt je konijn



Met
voorwoord
van Youp
van 't Hek

JOUW GIDS NAAR EEN GELUKKIGER KONIJN

JOSINE WARNIER

Wat zegt je konijn

**JOUW GIDS NAAR
EEN GELUKKIGER KONIJN**

KOSM • S

INHOUD

Voorwoord 6
Inleiding 9
Iets over mij 11

1. HET SOCIALE KONIJN

Domesticatie 15
Kader: Hersenveranderingen bij een tam konijn 17
Socialisatie 21
Konijnenweetje: Een levenslange band 22
Persoonlijkheden 23
Kader: Verschillende reacties op dezelfde prikkel 25

2. WAT JE KONIJN VOELT

Blijheid 32
Konijnenweetje: Hoe relaxed is een konijn dat op zijn rug ligt? 35
Nieuwsgierigheid 37
Alertheid 40
Kader: De wereld van konijnen door albino-ogen 42
Onzekerheid 44
Angst 46
Stress 49
Frustratie 53
Verdriet 55
Kader: Eenzaamheid bij konijnen 57
Boosheid 58
Opwinding 60
Jaloezie 63

3. WAT JE KONIJN ZEGT

Communicatie mens/konijn 67
Geurcommunicatie 69
Chinnen 70
Keutels 71
Urine 71
Klieren 72
Lichaamstaal 73
Houding 73
Kop 75
Oren 76
Ogen 78
Neus 79
Lippen 80
Staart 80
Geluiden 82
Gedrag 84
Nippen of bijten 84
Stampen 84
Boxing 86
Kader: Gedrag van zieke en oude konijnen 88
Pijnsignalen 90
Kader: Een gezondheidscheck doen bij je konijn 95
Gedrag juist interpreteren 98

4. OMGANG MET JE KONIJN

Contact maken met je konijn 104
Aaien en aanraken 106
Oppakken 109
Kader: (Alternatieven voor) oppakken 112

Een konijn uit het hok krijgen 114
Naar de dierenarts of trimsalon gaan 114
Je konijn iets aanleren 116
Recall 118
Wegen 119
Nagels knippen 120
Reismand in gaan 121
Kader: Kies de juiste reismand 126
Hobbels op de weg 127
De rol van stress in de interactie 128
Kader: Koppelen van konijnen 134

5. ONGEWENST GEDRAG

Wat is ongewenst gedrag? 137
Kader: Ongewenst gedrag 139
Ongewenst gedrag bij prooi-versus roofdieren 140
De relatie tussen castratie en gedrag 143
Omgaan met ongewenst gedrag 145
Straffen 145
Belonen 146
Afleiden 148
Knagen aan meubels 150
Onzindelijkheid 150
Kader: Zindelijkheidstraining 154
Agressie 158
Naar mensen 159
Naar andere konijnen 162

Voedselagressie 167
Wat kun je doen bij agressie? 168
Angstig gedrag naar mensen toe 170
Stereotypie en zelfbeschadiging 173
Sloopgedrag 176
Behang en tapijt 177
Kader: Pica 178
Losse objecten 181
Knagen aan tralies 182
Kader: Aandacht vragen 186

Afsluiting 188
Dankwoord 189
Bronnen 191

VOORWOORD

In 1976 schreef ik in een baldadige bui het liedje 'Flappie', over een konijn dat vijftien jaar eerder de kerst niet overleefde. Vier jaar later werd het lied een hitje dat nog steeds elke kerstperiode via vele radiozenders door de ether schalt. In de vijftig jaar dat het liedje bestaat, heb ik honderden brieven ontvangen van leeftijdgenoten die het echt hebben meegemaakt en het verdriet tot in hun kist of urn meedragen. Het liedje is pure fictie. Ik ben opgegroeid in een groot gezin zonder huisdieren. Maar wel grappig dat ik nu gevraagd ben om een voorwoord te schrijven in een boekje van een heuse konijnenfluisteraar.

Toen mijn zesjarige dochter in 1994 het liedje voor het eerst hoorde, heb ik haar moeten beloven dat ik nooit, maar dan ook nooit, een konijn zal oppeuzelen. Tot nu toe heb ik me aan deze belofte gehouden. Zelfs toen ik het in Italië na de keus van een verrassingsmenu op mijn bord vond. Keurig teruggestuurd naar de keuken.

Deze dochter werd niet veel later het baasje van ons huiskonijn Flapoor, die het zeven jaar bij ons heeft uitgehouden. Of wij ons met het lieve dier aan de regels van De Nijnerij hielden weet ik niet. Hij woonde in onze ommuurde Amsterdamse achtertuin en was daar vooral druk met het proberen te bezwangeren van de voetbal van onze zoon. Die bal reed hij urenlang opgewonden voor zich uit. Onze dochter dacht dat hij van voetbal hield. Verder heeft hij op de hoedenplank van de auto duizenden kilometers gemaakt omdat hij overal mee naartoe moest. Ook ging hij regelmatig mee naar de supermarkt, waar hij vrolijk tussen de schappen scharrelde. Wel zonder winkelwagentje. Hij was er ook bij op Schiphol toen ik na een buitenlandse tournee welkom werd geheten door mijn

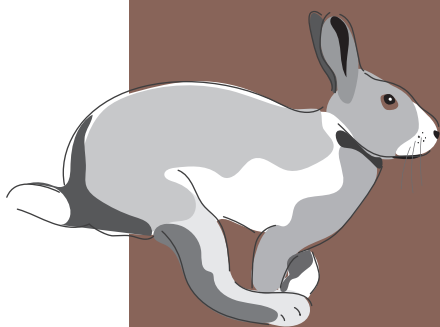
voltallige gezin. Na zijn dood hebben wij hem begraven in de tuin van ons vakantiehuisje in de duinen.

Ik wens u veel plezier met dit boekje dat helaas voor Flapoor te laat kwam.

Hem bied ik postuum mijn excuses aan.

Youp van 't Hek

1



HET SOCIALE KONIJN

Konijnen kennen een lange geschiedenis in het wild en werden pas relatief recent door de mens gedomesticeerd. Dat betekent dat ze zich zodanig hebben aangepast dat ze goed samen kunnen leven met mensen. Vandaag bestaan er zowel wilde konijnen – je hebt ze vast al eens zien wegschieten op een grasveld – als tamme, gedomesticeerde konijnen die samenleven met mensen.

In dit hoofdstuk kijken we eerst naar hoe en waarom konijnen gedomesticeerd zijn geraakt. Daarna lees je over hun sociale vaardigheden en voorkeuren en ontdek je dat elk konijn uniek is en een eigen persoonlijkheid heeft – iets wat je op het eerste gezicht misschien niet meteen zou verwachten.



DOMESTICATIE

Stel je een konijn voor dat leeft in een netwerk van gangen onder een weide. Zijn oren draaien onafhankelijk van elkaar, altijd alert. Elke geur en elke trilling in de grond vertelt hem iets. Is er gevaar? Zijn er roofdieren in de buurt? Waar zijn mijn groepsgenoten en waar kan ik schuilen?

Duizend jaar later zit zijn nakomeling op een zacht vloerkleed in een woonkamer. Een compleet andere omgeving en toch vaak met datzelfde scherpe gehoor, dezelfde vluchtreflex en hetzelfde instinct om te graven.

Konijnen maken deel uit van een oeroude dierenfamilie. De haasachtigen (*Lagomorpha*) ontstonden al zo'n vijftig miljoen jaar geleden, lang voordat er voor ons herkenbare konijnen bestonden. Binnen deze groep ontwikkelde zich later de familie van hazen en konijnen (*Leporidae*). Deze groep verspreide zich vervolgens over het noordelijk halfrond.

Het geslacht *Oryctolagus*, waartoe ons huidige konijn behoort, verscheen pas zo'n drie miljoen jaar geleden. De soort die we nu kennen, het Europese wilde konijn (*Oryctolagus cuniculus*), is nog veel jonger. Ongeveer zeshonderdduizend jaar geleden ontstond deze soort op het Iberisch Schiereiland, het huidige Spanje. Later verspreide deze zich verder over Europa, deels door toedoen van de mens.

Ongeveer vijftienhonderd jaar geleden begon de echte domesticatie.¹ Mensen begonnen konijnen te houden en selecteerden ze op eigenschappen die voor hen handig waren.

Domesticatie is een proces waarbij wilde dieren genetisch veranderen en zich aanpassen aan het leven dicht bij de mens. Daardoor ontstaan nieuwe gedragingen en uiterlijke kenmerken die minder geschikt zijn voor zelfstandig overleven in het wild.

Er bestaan verschillende legendes over het begin van de domesticatie van konijnen. Hoewel ze al veel eerder werden gebruikt voor hun vlees en vacht, begon hun daadwerkelijke domesticatie waarschijnlijk in Zuid-Frankrijk tijdens de vroege middeleeuwen. In kloosters hielden monniken konijnen in omheinde gebieden waar ze zich vrij konden voortplanten. Ze werden geselecteerd op eigenschappen zoals gemakkelijke benaderbaarheid, snelle groei en een hoge voortplantingssnelheid.

In de eeuwen daarna verspreide het steeds tammer wordende konijn zich langzaam over Europa; vooral in Frankrijk en later ook in Duitsland en Engeland. Konijnen werden geselecteerd op

¹ 1500 jaar lijkt misschien lang, maar het verbleekt naast honden, die al zeker 15.000 jaar aan onze zijde leven, en katten, die ons ongeveer 9500 jaar geleden begonnen te vergezellen. Een verschil van duizenden jaren dat nog altijd voelbaar blijft in hoe vlot mensen hondengedrag aanvoelen en kattengedrag kunnen lezen.

HERSENVERANDERINGEN BIJ EEN TAM KONIJN

Domesticatie heeft niet alleen het uiterlijk en gedrag van konijnen veranderd, maar ook hun hersenen. Een van de duidelijkste verschillen tussen tamme en wilde konijnen is te vinden in de amygdala, het hersengebied dat angst- en vluchtgedrag aanstuurt en vaak wordt gezien als het 'waarschuwingencentrum' van de hersenen.

Bij tamme konijnen is de amygdala kleiner dan bij hun wilde voorouders. Daardoor zijn huiskonijnen minder schrikachtig en alert: ze reageren rustiger op geluiden, bewegingen en onverwachte aanrakingen, en herstellen sneller van spanning.

In het wild is een sterk actieve amygdala essentieel om te overleven, omdat die zorgt voor bliksemsnelle reacties op (potentieel) gevaar. In een veilige leefomgeving bij de mens is die constante staat van alarm echter niet meer nodig. Domesticatie heeft er dus toe geleid dat niet alleen het gedrag, maar ook de hersenen van konijnen zich hebben aangepast

aan een leven waarin voortdurend de waakzaamheid niet langer van levensbelang is.

Ook andere delen van de hersenen laten veranderingen zien. In gebieden die emoties en sociale signalen verwerken is de organisatie bij tamme konijnen iets anders dan bij wilde. Daardoor kunnen ze beter omgaan met menselijk contact en nieuwe situaties zonder direct angstig te worden.

Op genetisch niveau zijn ook aanpassingen gevonden. Bij tamme konijnen werken de genen die betrokken zijn bij dopamine anders dan bij wilde konijnen. Dopamine is de stof die onder andere te maken heeft met motivatie en leren. Dat kan verklaren waarom de meeste huiskonijnen nieuwsgieriger, leergieriger én sociaal zijn dan konijnen die in het wild leven. Ook veranderingen in de werking van kleine celstructuren, zogeheten 'cilia', lijken bij te dragen aan de manier waarop zenuwcellen met elkaar communiceren in het konijnenbrein.

Wilde konijnen en tamme konijnen verschillen dus aanzienlijk van elkaar. Dat verschil komt niet door een of ander ‘tamheidsgen’, maar door vele aanpassingen aan genen, die door de eeuwen heen ontstaan zijn. Genen en het gedrag van gedomesticeerde ko-

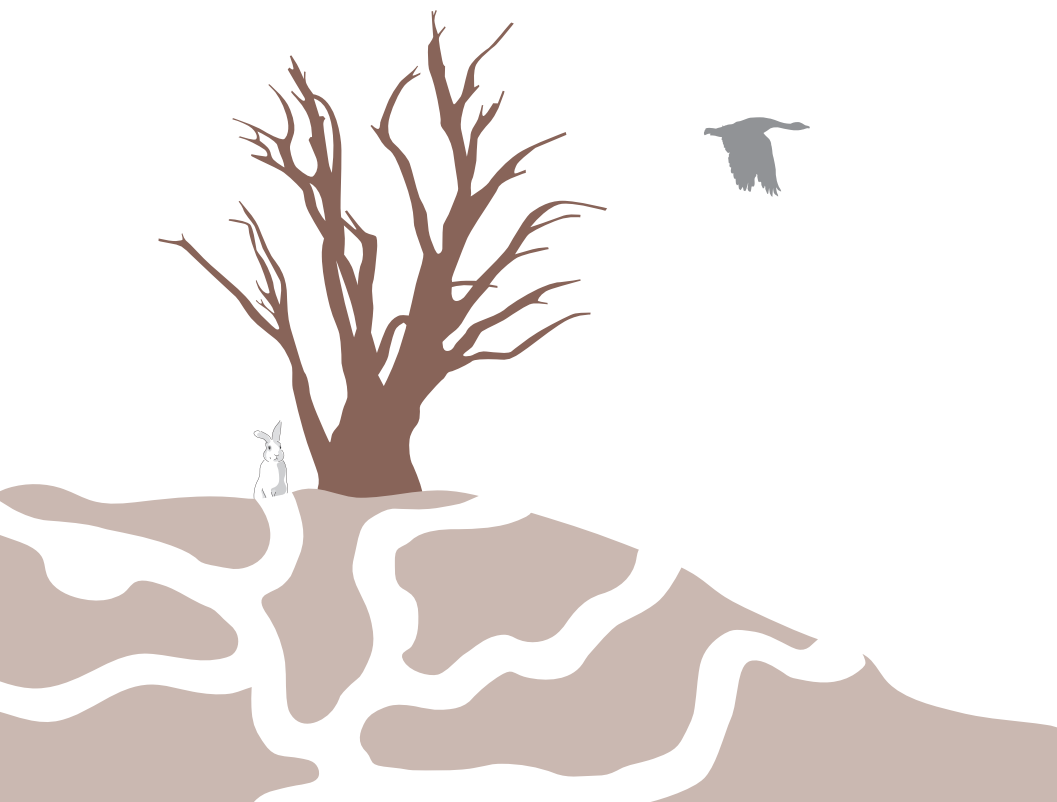
nijnen zijn dus subtiel veranderd zodat ze beter kunnen omgaan met de nabijheid van mensen en sociale prikkels. En toch valt het ‘oergedrag’ van vluchten, alertheid en schrikachtigheid nog goed te herkennen in onze huiskonijnen!

..... MIJN EIGEN KONIJNEN

Het verschil in tamheid merk ik niet alleen bij de verschillende konijnen die voor koppelingen of een luxe vakantie bij mij verblijven, maar ook tussen mijn drie eigen konijnen. Waar kleine lotharinger Sjoerd het dichtst bij een wild konijn staat qua alertheid en vluchtrespons, is dit al minder merkbaar aan leeuwenkop Saartje, die net wat later dingen doorheeft. Mijn derde konijn, de Nederlandse hangoor Sientje, is veel minder bezig met prooidier zijn. Enerzijds heeft dit met haar doofheid te maken, maar je merkt ook dat ze onbevreesder op nieuwe mensen, dieren of attributen afgaat, waar Sjoerd eerst vlucht of de kat uit de boom kijkt.

vachtkleur, lichaamsgrootte en gebruiksdoel, zoals vlees of bont. Pas toen werden de verschillen tussen tamme en wilde konijnen echt duidelijk. Sinds ongeveer 75 jaar worden konijnen gehouden als gezelschapsdieren en niet langer enkel voor hun vlees of bont. Dat zorgde opnieuw voor een verschuiving in de selectie. De focus kwam meer te liggen op zachtaardigheid, omgang met mensen en uiterlijk. Vandaag bestaan er heel wat officiële en officieuze konijnenrassen, met daarbinnen tal van variëteiten, elk met hun eigen specifieke kenmerken. Steeds vaker wordt niet alleen op uiterlijk maar ook op karakter gefokt.

Het domesticatieproces heeft dus geleid tot een grote verscheidenheid aan konijnenrassen. Bij honden is dat verschil duidelijker zichtbaar. Daar zorgde domesticatie voor sterk uiteenlopende uiterlijke kenmerken en karakters die bovendien erg mensgericht zijn. Honden zijn afhankelijk geworden van mensen en mensen bouwen vaak een sterke emotionele band met ze op.



Bij konijnen ligt dat anders. Ze zijn fysiek aangewezen op de mens voor voeding en verzorging, maar voelen geen intrinsieke afhankelijkheid van ons. Ze hebben mensen niet nodig om gelukkig te zijn. De meeste tamme konijnen lijken bovendien nog sterk op hun wilde soortgenoten, zowel qua uiterlijk als qua gedrag. Veel vluchtreacties zijn behouden en natuurlijk gedrag zoals graven en knagen blijft duidelijk aanwezig.

Dat verklaart ook waarom konijnen die als huisdier worden gehouden vaker met welzijnsproblemen te maken krijgen. Verveling en een gebrek aan ruimte botsen met wat van nature normaal voor ze is.

Dat tamme konijnen niet zo sterk verschillen van wilde konijnen blijkt ook uit het feit dat ze onderling kunnen kruisen en vruchtbare nakomelingen krijgen.

De laatste jaren is er duidelijk meer aandacht voor natuurlijk gedrag en voor het op een ethische manier houden van konijnen. Vroeger werden ze zoals hiervoor beschreven vooral gehouden voor hun vlees of vacht. Die verschuiving gaat hand in hand met wetenschappelijke inzichten. Zo weten we intussen dat konijnen emoties ervaren (zie hoofdstuk 2) en wensen kunnen uitdrukken (zie hoofdstuk 3). Er is ook veel meer bekend over hun sociale leven, over hoe ze met elkaar omgaan en hoe elk konijn een eigen unieke persoonlijkheid heeft.



Wat zegt je konijn

De gids die je helpt je konijn écht te begrijpen

Konijnen zijn na honden en katten de meest populaire huisdieren – maar hun gedrag blijft vaak een raadsel. Konijnen-gedragsdeskundige Josine deelt in dit boek haar jarenlange expertise in de vorm van praktische, toegankelijke inzichten over hoe je je konijn kan lezen, begrijpen en verzorgen.

Van het herkennen van signalen tot het inrichten van een veilige, stimulerende omgeving: dit boek helpt je een sterke, vertrouwensvolle band op te bouwen met je konijn. Want hoe beter je het snapt, hoe beter je het ‘verstaat’ – en hoe gelukkiger jullie samen zijn.

Onmisbaar voor elke konijnenliefhebber, beginner of ervaren baasje.



**KOS
M•S**

NUR 431
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen